
Mezőgazdasági vállalkozások eredményének pénzügyi elemzése

Nemessályi Ákos

Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum,
Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar,
Számviteli és Pénzügyi Tanszék, Debrecen

ÖSSZEFOGLALÁS

Ennek a tanulmánynak a fő célkitűzése, hogy négy év adatai alapján áttekintést adjon a Hajdú-Bihar megyei mezőgazdasági vállalkozások eredményeinek és pénzügyi helyzetének alakulásáról, módszertani szempontból pedig megtalálni a helyét az általam használt mutatóknak a gazdálkodás hatékonyságának mutatórendszerében. A vállalkozások gazdálkodását teljes körűen felölelő adathalmazból a vizsgálatokhoz elsősorban a mérleg, az eredménykimutatás és a beruházások adatait használtam fel. A vizsgálatok eredményeképpen a következő fontosabb megállapításokat tehetjük:

A saját tőke aránya az összes tőkén belül különbözik az egyéni, illetve a társas vállalkozásoknál. A társas vállalkozások alacsonyabb értéke jelzi nagymértékű eladósodottságukat, ugyanakkor arra is rámutat, hogy az egyéni vállalkozások nehezebben jutnak hitelhez.

A dinamikus eladósodottsági mutatók átlagai az egyéni esetekben 0-hoz közelebbi értékek, ami jórészt a kötelezettségek kis értékéből adódik. A társas vállalkozások ugyanezen mutatói viszont már jelentős eladósodottságot mutatnak, vagyis azt, hogy az éves cash-flow csak kis mértékben nyújt fedezetet a nettó kötelezettségek teljesítésére.

A termelési érték arányos jövedelmezőség vállalkozási mérettől és formától függetlenül általánosan alacsony, főként negatív.

Összegzésként megállapítható, hogy mind az egyéni, mind pedig a társas vállalkozások küzdenek finanszírozási problémákkal, de ezek természete a két csoport esetében különböző. Az egyéni, különösen a kisebb méretű vállalkozások gazdálkodását és továbbfejlesztését az idegen források megszerzésének nehézségei hátráltatják. Ezzel szemben a társas vállalkozások, ezeken belül is a termelő szövetkezetek eredményeit az évek során felhalmozódott és nagy arányú idegen források terhei vetik vissza.

SUMMARY

The main objective of this paper is to give an overview about the economic results and financial status of agricultural enterprises in Hajdu-Bihar Count, as well as, from methodology viewpoint, find the place of the used indexes in the system of effectivity indexes in farm management. From the complex database describing the enterprises, the figures on the balance sheets and profit and loss accounts were used and analysed. As a result of the analysis the below statements can be made:

The owner's equity ratio within the total equity is very different in corporations and in individual farms. The lower values in case of corporations show their indebtedness. At the same time, the figures indicate that it is more difficult for individual farms to receive loans.

The average of dynamic indebtedness indexes, in case of individuals are closer to 0 which generally derives from the low level of liabilities. The same indexes of corporations on the other

hand show significant indebtedness. The figures indicate that the yearly cash flow can hardly cover the net liabilities.

The profitability proportional to the production value is generally low, mostly negative, independent from size and organisational form.

As a summary, it can be said, that individual as well as corporate farms suffer financing problems, the nature of these problems is different in the two groups. On the one hand, the operation and development of the individual, mostly the smaller, farms are hindered by the difficulties of acquiring external capital. On the other hand, the results of corporate, mostly the cooperative, farms is impeded by the burdens of liabilities accumulated in previous years.

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK

A rendszerváltást követően a mezőgazdaság a kialakult vállalkozási formákat tekintve a korábnál jóval sokszínűbbé vált. A gyakran egymás ellen ható politikai akarat és gazdasági kényszer nehezen áttekinthető vállalkozási struktúrát hozott létre. Ez a helyzet a mezőgazdasági vállalkozások pénzügyi-gazdasági helyzetének objektív és hiteles megítélését is megnehezíti. Ennek ellenére megállapítható, hogy a mai magyar mezőgazdaságban alapvetően két gazdálkodási forma létezik: az egyéni (családi) és a társas vállalkozás.

Ez a munka egy 1998-ban megkezdett adatgyűjtés és adatfeldolgozás eredményeiből indul ki. Akkor a cél az volt, hogy a különböző méretű illetve formájú vállalkozások pénzügyi helyzetét össze lehessen hasonlítani egy év gazdasági adatai alapján. Az akkor vizsgált vállalkozáscsoportokról azóta további három év adatai állnak rendelkezésre, melyek már valódi statisztikai elemzést tesznek lehetővé.

Ennek a tanulmánynak a fő célkitűzése, hogy négy év adatai alapján áttekintést adjon a Hajdú-Bihar megyei mezőgazdasági vállalkozások eredményeinek és pénzügyi helyzetének alakulásáról.

2. A VIZSGÁLATBA VONT ADATBÁZIS RÖVID BEMUTATÁSA

Az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet (AKII) bocsátotta rendelkezésemre azokat az adatokat, melyeket munkatársaik Hajdú-Bihar megye testületéből gyűjtöttek össze. A régióban összesen mintegy 150 testület adatai állnak rendelkezésre. Ezek a kiválasztott gazdaságok jól reprezentálják a megyében ténylegesen működő különféle méretű, gazdálkodási formájú és termelési szerkezetű vállalkozásokat. A vállalkozások gazdálkodását teljes körűen felölelő adathalmazból a vizsgálatokhoz elsősorban a mérleg, az eredménykimutatás és a

beruházások adatait használtam fel. Ezek különösen értékesnek bizonyultak az összehasonlíthatóság szempontjából azért, hogy, rendhagyó módon, a vállalkozások méretétől és gazdálkodási formájától függetlenül a mérlegek és az eredménykimutatások mind a kettős könyvvitel szabályai szerint készültek el.

3. A VIZSGÁLATI MÓDSZEREK ISMERTETÉSE

Az éves beszámolóknak található adatok közül azokat gyűjtöttem ki, melyek az alábbi ökonómiai mutatók kiszámításához voltak szükségesek. Ezek ugyanazok a mutatók, melyeket az AKII is alkalmaz agrárgazdasági elemzéseiben:

- Likviditási gyorsráta és likviditási ráta
- Össztőke arányos jövedelmezőség (%)
- Dinamikus eladósodottsági mutató
- Termelési érték arányos jövedelmezőség (%)
- Tőkeellátottság (%)
- Saját tőke arányos jövedelmezőség (%)
- Saját tőke aránya (%)
- A befektetések fedezettsége (%)

3.1. A vizsgált mutatók elhelyezése a hatékonysági mutatók rendszerében

Korábban Nemessályi Zs. dolgozta ki a gazdálkodás hatékonyságának mutatórendszerét. A legfontosabb ökonómiai kategóriákból kialakított mutatórendszerben konkrétan nem található meg az általam használt mutatók, azonban az ökonómiai főkategóriák részletezésével elhelyezhető minden mutató a hatékonysági táblázatba. Az 1-4. ábrák jól szemléltetik, hogy az alkalmazott mutatók a hatékonysági mutatók összefoglaló rendszerében hol helyezkednek el:

Az 1. ábrán található likviditási ráta, tőkeellátottság és saját tőke arány olyan közvetett hatékonysági mutatók, melyek jól kifejezik a vállalkozások tőke ellátottsági helyzetét.

A vállalkozások üzleti tőkéjének hatékonyságát a 2. ábrán szereplő tőke arányos jövedelmezőségi és befektetés fedezettségi mutatók fejezik ki. Ezek ún. egyenes közvetlen hatékonysági mutatók, melyek a gazdálkodás eredményét a befektetett tőkéhez viszonyítják.

Fordított közvetlen hatékonysági mutatónak tekinthető a dinamikus eladósodottsági mutató, mely az idegen (nem saját) tőke, mint ráfordítás és a cash-flow, mint eredmény viszonyát tükrözi. Ezt szemlélteti a 3. ábra.

A 4. ábra két eredménykategória: a termelési érték és a jövedelem egymáshoz viszonyított arányát mutatja meg a termelési érték arányos jövedelmezőség, más néven jövedelemszint. Ez a mutató a legáltalánosabban használt hatékonysági mutató, mely mindig egy adott termelési év pénzügyi eredményességét hivatott kifejezni.

1. ábra: Tőkeellátottsági mutatók

A GAZDÁLKODÁS HATÉKONYSÁGÁNAK MUTATÓ RENDSZERE							
NEVEZŐ	SZÁMLÁLÓ			MUTATÓ			
	ÉRTÉK	ÉRTÉK	ÉRTÉK	ÉRTÉK	ÉRTÉK	ÉRTÉK	ÉRTÉK
ÖSSZES TŐKE (7)	$\frac{K_1}{K_2}$	$\frac{K_3}{K_4}$	$\frac{K_5}{K_6}$	$\frac{K_7}{K_8}$	$\frac{K_9}{K_{10}}$	$\frac{K_{11}}{K_{12}}$	$\frac{K_{13}}{K_{14}}$
BEFEKTETETT ESZKÖZÖK (1)	$\frac{K_1}{K_2}$	$\frac{K_3}{K_4}$	$\frac{K_5}{K_6}$	$\frac{K_7}{K_8}$	$\frac{K_9}{K_{10}}$	$\frac{K_{11}}{K_{12}}$	$\frac{K_{13}}{K_{14}}$
FORGÓESZKÖZÖK (2)	$\frac{K_1}{K_2}$	$\frac{K_3}{K_4}$	$\frac{K_5}{K_6}$	$\frac{K_7}{K_8}$	$\frac{K_9}{K_{10}}$	$\frac{K_{11}}{K_{12}}$	$\frac{K_{13}}{K_{14}}$
LIKVID FORGÓESZKÖZÖK (3)	$\frac{K_1}{K_2}$	$\frac{K_3}{K_4}$	$\frac{K_5}{K_6}$	$\frac{K_7}{K_8}$	$\frac{K_9}{K_{10}}$	$\frac{K_{11}}{K_{12}}$	$\frac{K_{13}}{K_{14}}$
SAJÁT TŐKE (4)	$\frac{K_1}{K_2}$	$\frac{K_3}{K_4}$	$\frac{K_5}{K_6}$	$\frac{K_7}{K_8}$	$\frac{K_9}{K_{10}}$	$\frac{K_{11}}{K_{12}}$	$\frac{K_{13}}{K_{14}}$
IDEGEN TŐKE (5)	$\frac{K_1}{K_2}$	$\frac{K_3}{K_4}$	$\frac{K_5}{K_6}$	$\frac{K_7}{K_8}$	$\frac{K_9}{K_{10}}$	$\frac{K_{11}}{K_{12}}$	$\frac{K_{13}}{K_{14}}$
RÖVIDLEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK (6)	$\frac{K_1}{K_2}$	$\frac{K_3}{K_4}$	$\frac{K_5}{K_6}$	$\frac{K_7}{K_8}$	$\frac{K_9}{K_{10}}$	$\frac{K_{11}}{K_{12}}$	$\frac{K_{13}}{K_{14}}$
ÖSSZES TŐKE (7)	$\frac{K_1}{K_2}$	$\frac{K_3}{K_4}$	$\frac{K_5}{K_6}$	$\frac{K_7}{K_8}$	$\frac{K_9}{K_{10}}$	$\frac{K_{11}}{K_{12}}$	$\frac{K_{13}}{K_{14}}$

	Befektetett eszközök(1)	Forgóeszközök(2)	Likvid forgóeszközök(3)	Saját tőke(4)	Idegen tőke(5)	Rövidlejáratú kötelezettségek(6)	Összes tőke(7)
Befektetett eszközök(1)				Tőkeellátottság(8)			
Forgóeszközök(2)							
Likvid forgóeszközök(3)							
Saját tőke(4)							
Idegen tőke(5)							
Rövidlejáratú kötelezettségek(6)		Likviditási ráta(9)	Likviditási gyors ráta(10)				
Összes tőke(7)				Saját tőke aránya(11)			

Figure 1: Equity supply indexes

Invested assets(1), Assets on stock(2), Liquid assets(3), Owner's equity(4), Liabilities(5), Current liabilities(6) Total equity(7), Equity supply(8), Liquidity rate(9), Rate of current liquidity(10), Owner's equity ratio(11)

2. ábra: Tőkehatékonysági mutatók

A GAZDÁLKODÁS HATÉKONYSÁGÁNAK MUTATÓ RENDSZERE										
NEVEZŐ	SZÁMLÁLO	SZÓFÖRÖKLÉS			TÉRLEMLÉSI KÖLTSÉG (TK)	HOZAM (H)	TÉRLEMLÉSI ÉRTEK (TE)	JÖVEDELEM (J)	KÖVETKEZŐ	KÖVETKEZŐ
		ÁRÓRÓLÁS	ÁRÓRÓLÁS	ÁRÓRÓLÁS						
GROSS INVESTMENT	BRUTTO (G)	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$
	NETTO (N)	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$
	TERLEMLÉS (T)	$\frac{T}{T}$	$\frac{T}{T}$	$\frac{T}{T}$	$\frac{T}{T}$	$\frac{T}{T}$	$\frac{T}{T}$	$\frac{T}{T}$	$\frac{T}{T}$	$\frac{T}{T}$
OWNER'S EQUITY	ÖSSZES (O)	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$
	SAJÁT (S)	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$
TOTAL EQUITY	ÖSSZES (O)	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$
	SAJÁT (S)	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$
TAXABLE INCOME	ADÓZÁS ELŐTTI (A)	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$
	MÉRLEG SZERINTI (M)	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$
CASH FLOW	BRUTTO (G)	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$
	NETTO (N)	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$

	Bruttó beruházás(1)	Saját tőke(2)	Összes tőke(3)	Adózás előtti eredmény(4)	Mérleg szerinti eredmény (5)	Cash Flow(6)
Bruttó beruházás(1)						Befektetések fedezettsége(7)
Saját tőke(2)				Saját tőke arányos jövedelmezőség(8)		
Összes tőke(3)				Össztőke arányos jövedelmezőség(9)		
Adózás előtti eredmény(4)						
Mérleg szerinti eredmény(5)						
Cash Flow(6)						

Figure 2: Economies of equity indexes

Gross investment(1), Owner's equity(2), Total equity(3), Taxable income(4), Income after taxation(5), Cash flow(6), Coverage of investment(7), Profitability proportional to owner's equity(8), Profitability proportional to total equity(9)

3. ábra: Tőkeigény

A GAZDÁLKODÁS HATÉKONYSÁGÁNAK MUTATÓ RENDSZERE										
NEVEZŐ	SZÁMLÁLO	SZÓFÖRÖKLÉS			TÉRLEMLÉSI KÖLTSÉG (TK)	HOZAM (H)	TÉRLEMLÉSI ÉRTEK (TE)	JÖVEDELEM (J)	KÖVETKEZŐ	KÖVETKEZŐ
		ÁRÓRÓLÁS	ÁRÓRÓLÁS	ÁRÓRÓLÁS						
OWNER'S EQUITY	ÖSSZES (O)	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$
	SAJÁT (S)	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$
	IDEGEN (I)	$\frac{I}{I}$	$\frac{I}{I}$	$\frac{I}{I}$	$\frac{I}{I}$	$\frac{I}{I}$	$\frac{I}{I}$	$\frac{I}{I}$	$\frac{I}{I}$	$\frac{I}{I}$
TOTAL EQUITY	ÖSSZES (O)	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$	$\frac{O}{O}$
	SAJÁT (S)	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$	$\frac{S}{S}$
TAXABLE INCOME	ADÓZÁS ELŐTTI (A)	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$	$\frac{A}{A}$
	MÉRLEG SZERINTI (M)	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$	$\frac{M}{M}$
CASH FLOW	BRUTTO (G)	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$	$\frac{G}{G}$
	NETTO (N)	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$	$\frac{N}{N}$

	Saját tőke(1)	Idegen tőke(2)	Összes tőke(3)	Adózás előtti eredmény(4)	Mérleg szerinti eredmény (5)	Cash Flow(6)
Saját tőke(1)						
Idegen tőke(2)						
Összes tőke(3)						
Adózás előtti eredmény(4)						
Mérleg szerinti eredmény(5)						
Cash Flow(6)		Dinamikus eladósodottsági mutató(7)				

Figure 3: Equity demand

Owner's equity(1), Liabilities(2), Total equity(3), Taxable income(4), Income after taxation(5), Cash flow(6), Dynamic indebtedness index(7)

4. ábra: Jövedelemszint

A GAZDÁLKODÁS HATÉKONYSÁGÁNAK MUTATÓ RENDSZERE										
NEVEZŐ	Számláló	Egyesítő			Költség	Költség	Költség	Költség	Költség	Költség
		1	2	3						
Termelési érték (1)										
Adózás előtti eredmény (2)										
Mérleg szerinti eredmény (3)										
Cash Flow (4)										
Profitabilitás (5)										

	Termelési érték(1)	Adózás előtti eredmény(2)	Mérleg szerinti eredmény(3)	Cash Flow(4)
Termelési érték(1)		Termelési érték arányos jövedelmezőség(5)		
Adózás előtti eredmény(2)				
Mérleg szerinti eredmény(3)				
Cash Flow(4)				

Figure 4: Profit level

Production value(1), Taxable income(2), Income after taxation(3), Cash flow(4), Profitability proportional to production value(5)

3.2. A vizsgálatba vont vállalkozások csoportosítása

A tesztüzemek kiválasztásának szempontjai alapján csoportosítottam az általam vizsgált gazdaságokat. A két fő csoport: az egyéni vállalkozások illetve a társas vállalkozások. Az egyéni vállalkozások csoportján belül gazdasági volumen szerint: kis, közepes, középnagy és nagy méretű üzemeket; a társas vállalkozásokon belül pedig szervezeti forma szerint szövetkezeteket és egyéb vállalkozásokat (bt., kft., rt., jogi személyiség nélküli gt.) különítettem el.

4. A VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI ÉS A FONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSOK

A következő oldalon található 1. táblázat és az 5-13. ábrák tartalmazzák a vállalkozási csoportokban talált gazdasági eredmények és mutatók csoportonkénti átlagértékeit 1997-től 2000-ig.

A saját tőke aránya az összes tőkén belül jól láthatóan különbözik az egyéni, illetve a társas vállalkozásoknál. Az előbbieknél az átlag 90% feletti, az utóbbiaknál 50% alatt átlagértékkel is találkozunk, ami jelzi nagymértékű eladósodottságukat. Ez ugyanakkor arra is rámutat, ami már az előzőekben megfogalmazódott, miszerint az egyéni vállalkozások kisebb méretükből és bizonytalanabb pénzügyi helyzetükből adódóan sokkal nehezebben jutnak banki vagy kereskedelmi hitelhez.

Az adatokból kitűnik, hogy a társas vállalkozásoknál a vizsgált 4 évben a saját tőke aránya folyamatosan nőtt. Ebből arra

következtethetünk, hogy ezen csoport gazdálkodásának hatékonysága javuló tendenciájú.

A tőkeellátottság az a mutató, melynek átlagértékei minden csoport esetében nagyságrendileg hasonlóak. Az értékek szerint minden vállalkozáscsoport esetében a saját tőke bőven fedezi a befektetett eszközök értékét. A tendencia viszont azt is jelentheti, hogy a befektetett eszközök értéke folyamatosan csökken, és új befektetések pedig nincsenek.

A vállalkozások likviditási helyzetét jellemző likviditási ráták átlagértékei az egyéni gazdaságoknál igen nagyok, még a 60-at is elérik. Ebből elvileg arra következtethetnénk, hogy a kisgazdaságok átlagosan jelentős forgóeszköz állománnyal rendelkeznek. A háttér-információkból azonban kiderül ezek a magas értékek abból adódnak, hogy ezen vállalkozások rövidlejáratú kötelezettségeinek értéke csekély, azok rendszerint csak az adófizetési kötelezettséget takarják. Látható viszont, hogy pl. a szövetkezet likviditása már korántsem mutat ilyen kedvező képet, 0-2 közötti átlagértékek találhatók.

A tőkearányos jövedelmezőség általánosan alacsony, vagyis a befektetett tőke hatékonysága rossz. Ezentúl megfigyelhető egyfajta hektikusság is az értékekben, Fontos megjegyezni azt, hogy az összes tőke jövedelmezőségének számításakor az adózás előtti eredmény és a fizetett kamatok összegét viszonyítjuk az összes tőkéhez, a saját tőke jövedelmezőségénél viszont az adózás előtti eredmény kerül a számlálóba. Így fordulhat elő, hogy egyes években és csoportoknál az összes tőke jövedelmezősége pozitív a saját tőkéjé pedig negatív érték. Egyedül a kis és a közepes méretű egyéni vállalkozások esetében pozitívak az értékek mind a négy évben.

A bruttó beruházások táblázatban található alacsony értékek jól mutatják, hogy az egyéni vállalkozások alig tudnak tárgyi eszközökbe fektetni. A társas vállalkozásoknál, különösen a szövetkezeteknél viszont már jelentős beruházások történtek, melyek mögött egyes esetekben nagy arányú idegen források állnak. Ezeket a táblázatban a negatív illetve az alacsony befektetés-fedezettségi mutatók jelzik.

A dinamikus eladósodottsági mutatók átlagai az egyéni esetében 0-hoz közelebbi értékek, ami jórészt a kötelezettségek kis értékéből adódik. A

társas vállalkozások ugyanezen mutatói viszont már jelentős eladósodottságot mutatnak, vagyis azt, hogy az éves cash-flow csak kis mértékben nyújt fedezetet a nettó kötelezettségek teljesítésére.

A termelési érték arányos jövedelmezőség vállalkezési mérettől és formától függetlenül általánosan alacsony, főként negatív. Ezek az értékek egyrészt a magas költségszintre másrészt az alacsony értékesítési árból következő kisebb termelési értékre vezethetők vissza. Emellett különösen a kisgazdaságok esetében valószínűleg közrejátszik az alacsony hozamszínvonal is.

1. táblázat

A vállalkozások mérleg és eredményadatai

Vállalkozási forma(1)	BEFEKTETETT ESZKÖZÖK ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(8)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)	3 677	4 551	4 356	4 780
Egyéni közepes méret(3)	11 397	9 301	9 955	10 383
Egyéni középnagy méret(4)	14 104	14 552	15 552	17 302
Egyéni nagy méret(5)	29 464	31 778	29 166	26 796
Szövetkezet(6)	122 420	171 598	103 059	99 555
Társas vállalkozás(7)	34 866	73 958	91 417	74 451

Vállalkozási forma(1)	FORGÓESZKÖZÖK ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(9)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)		1 997	2 651	3 424
Egyéni közepes méret(3)		5 520	7 075	10 008
Egyéni középnagy méret(4)		7 412	8 968	12 692
Egyéni nagy méret(5)		16 243	17 480	24 859
Szövetkezet(6)		195 107	147 793	128 171
Társas vállalkozás(7)		84 523	106 899	90 704

Vállalkozási forma(1)	LIKVID FORGÓESZKÖZÖK ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(10)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)		1 000	1 498	1 890
Egyéni közepes méret(3)		2 474	2 932	5 327
Egyéni középnagy méret(4)		2 166	3 550	4 555
Egyéni nagy méret(5)		7 110	8 173	14 477
Szövetkezet(6)		63 837	17 377	18 430
Társas vállalkozás(7)		52 056	49 986	35 811

Vállalkozási forma(1)	BRUTTÓ BERUHÁZÁS ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(11)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)	25	887	380	440
Egyéni közepes méret(3)	1 953	375	375	398
Egyéni középnagy méret(4)	229	4 688	4 688	3 281
Egyéni nagy méret(5)	0	1 135	1 135	1 585
Szövetkezet(6)	23 289	5 467	4 382	11 908
Társas vállalkozás(7)	6 636	35 368	26 066	20 414

Vállalkozási forma(1)	SAJÁT TŐKE ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(12)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)	5 662	5 972	6 281	7 408
Egyéni közepes méret(3)	19 603	13 393	16 072	18 805
Egyéni középnagy méret(4)	24 400	18 723	22 640	27 479
Egyéni nagy méret(5)	55 098	42 099	42 008	45 473
Szövetkezet(6)	183 630	188 669	118 721	126 176
Társas vállalkozás(7)	50 904	61 880	71 267	82 430

Vállalkozási forma(1)	IDEGEN TŐKE ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(13)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)	139	821	708	725
Egyéni közepes méret(3)	2 570	2 207	2 729	1 946
Egyéni középnagy méret(4)	1 532	3 302	2 278	3 773
Egyéni nagy méret(5)	5 595	6 772	4 495	6 909
Szövetkezet(6)	124 801	169 384	133 734	100 407
Társas vállalkozás(7)	103 367	100 008	125 544	87 771

Vállalkozási forma(1)	RÖVID LEJ. KÖTELEZETTSÉGEK ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(14)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)		452	359	629
Egyéni közepes méret(3)		1 341	663	1 287
Egyéni középnagy méret(4)		1 506	973	1 913
Egyéni nagy méret(5)		2 745	2 560	4 659
Szövetkezet(6)		107 111	104 446	73 996
Társas vállalkozás(7)		68 006	79 720	57 842

Vállalkozási forma(1)	TERMELÉSI ÉRTÉK ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(15)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)	2 924	2 103	2 879	3 786
Egyéni közepes méret(3)	7 780	6 443	6 635	9 497
Egyéni középnagy méret(4)	11 028	8 271	10 159	16 007
Egyéni nagy méret(5)	24 299	16 605	15 814	19 686
Szövetkezet(6)	378 712	399 653	420 960	256 920
Társas vállalkozás(7)	195 518	231 968	299 772	222 453

Vállalkozási forma(1)	ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(16)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)	175	214	124	665
Egyéni közepes méret(3)	557	1 052	284	2 348
Egyéni középnagy méret(4)	1 724	246	913	3 060
Egyéni nagy méret(5)	5 187	26	231	2 603
Szövetkezet(6)	-1 024	3 804	-34 177	-10 420
Társas vállalkozás(7)	7 947	11 762	5 058	12 631

Vállalkozási forma(1)	MÉRLEG SZERINTI EREDMÉNY ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(17)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)	73	134	46	420
Egyéni közepes méret(3)	275	885	226	1 865
Egyéni középnagy méret(4)	900	9	670	2 219
Egyéni nagy méret(5)	2 896	-290	-134	1 745
Szövetkezet(6)	-2 587	2 147	-34 893	-10 596
Társas vállalkozás(7)	6 547	9 703	4 012	9 884

Az 1. táblázat folytatása

Vállalkozási forma(1)	CASH-FLOW ÁTLAGÉRTÉKE (eFt)(18)			
	1997	1998	1999	2000
Egyéni kis méret(2)	200	382	309	732
Egyéni közepes méret(3)	1 257	1 528	1 173	2 765
Egyéni középnagy méret(4)	1 719	1 918	2 003	3 937
Egyéni nagy méret(5)	4 620	2 200	2 719	4 524
Szövetkezet(6)	10 162	18 556	-21 847	-774
Társas vállalkozás(7)	12 070	14 523	14 095	19 327

Table 1: Economic balance and result data of enterprises

Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7), Average value of invested assets(8), Average value of assets on stock(9), Average value of liquid assets(10), Average value of gross investment(11), Average value of owner's equity(12), Average value of liabilities(13), Average value of current liabilities(14), Average value of production value(15), Average value of taxable income(16), Average value of income after taxation(17), Average value of cash flow(18)

5. ábra: Saját tőke aránya

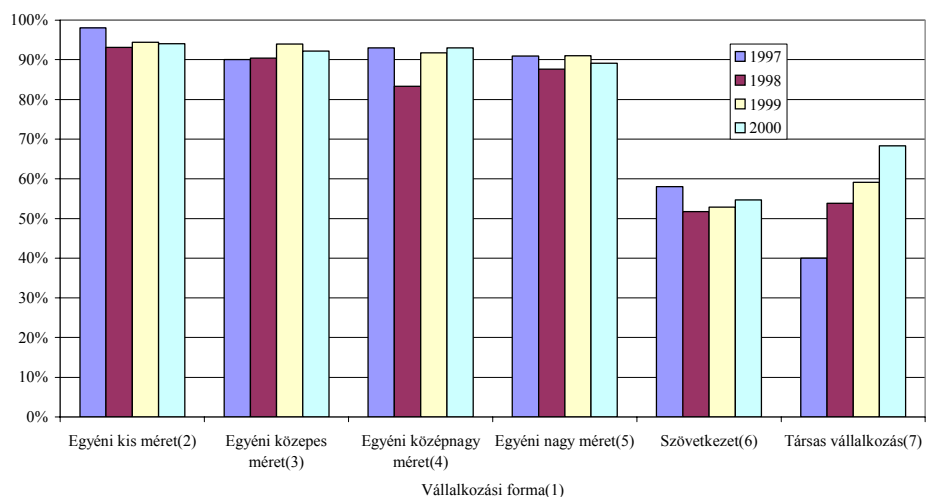

Figure 5: Owner's equity ratio

Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7)

6. ábra: Tőkeellátottság

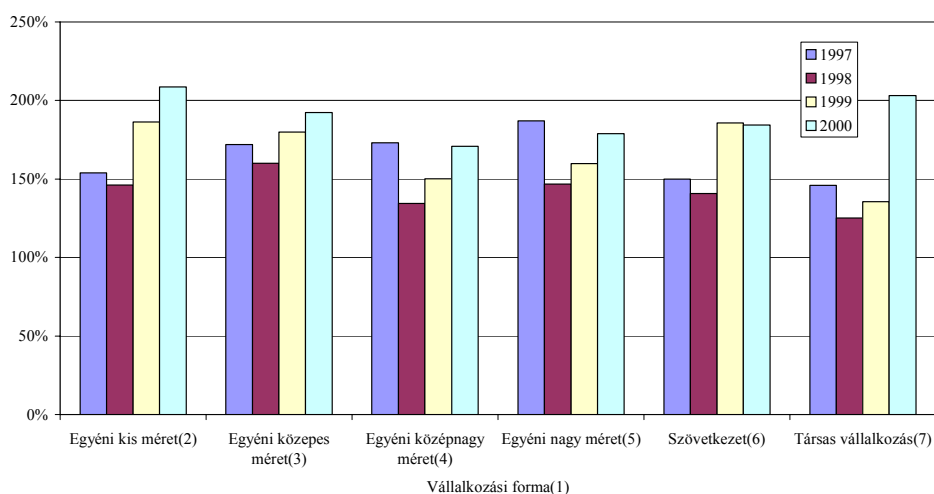

Figure 6: Equity supply

Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7)

7. ábra: Likviditási ráta

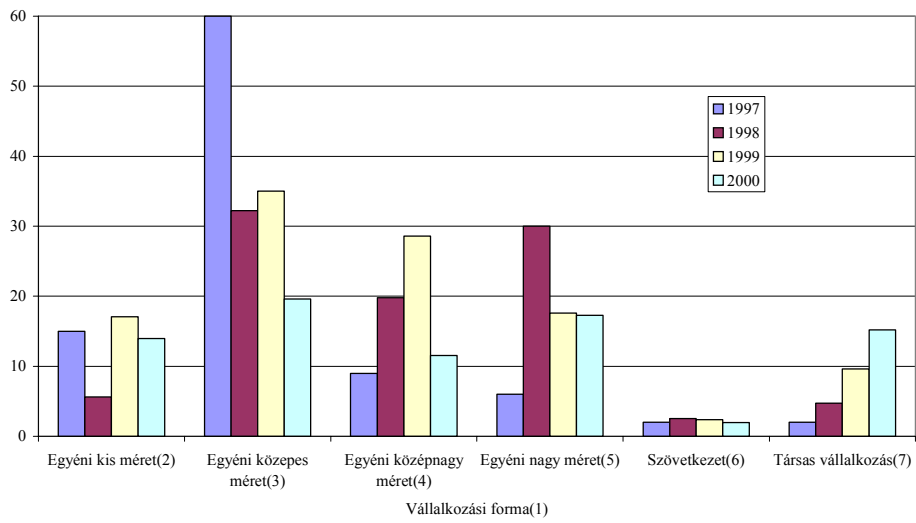

Figure 7: Liquidity rate

Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7)

8. ábra: Likviditási gyorsráta

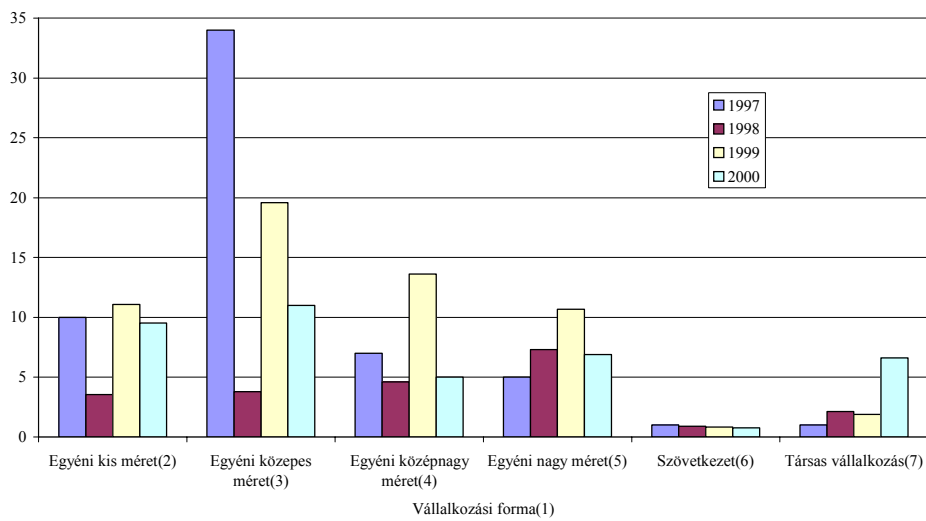

Figure 8: Rate of current liquidity

Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7)

9. ábra: Összes tőke arányos jövedelmezőség

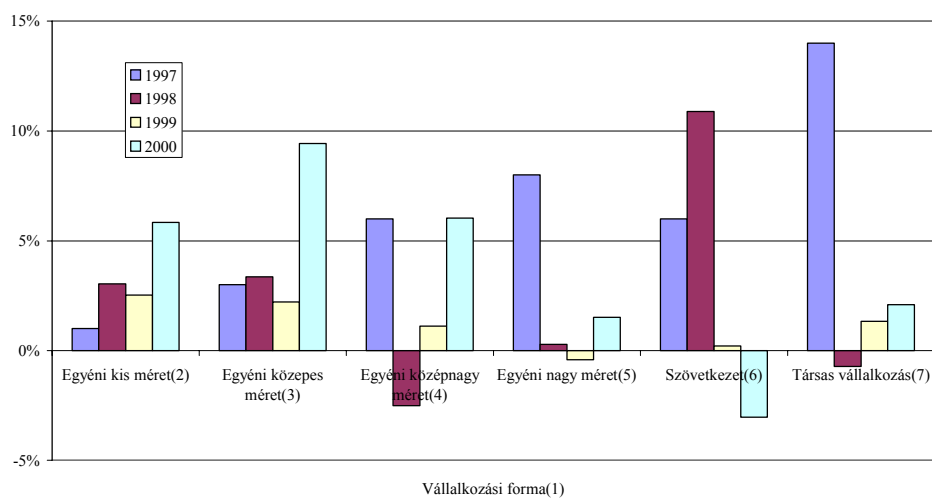

Figure 9: Profitability proportional to total equity

Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7)

10. ábra: Saját tőke arányos jövedelmezőség

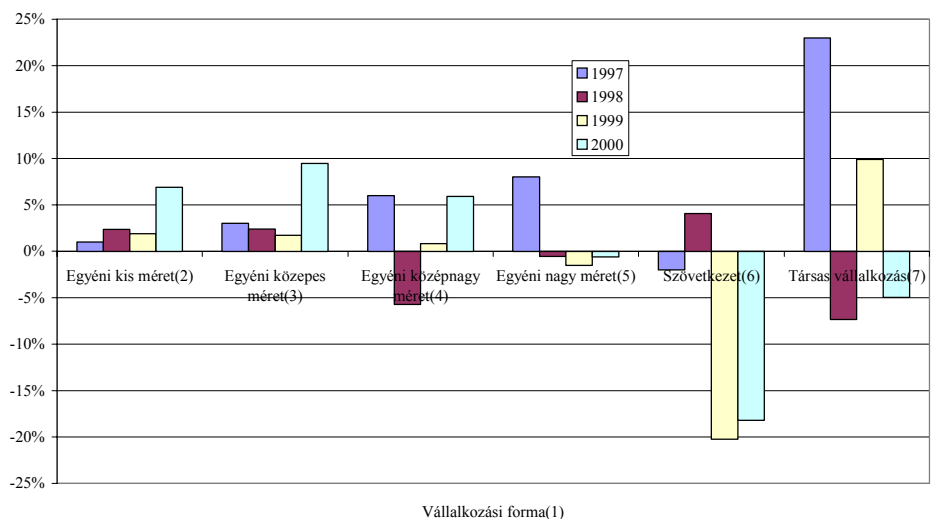

Figure 10: Profitability proportional to owner's equity

Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7)

11. ábra: Befektetések fedezettsége

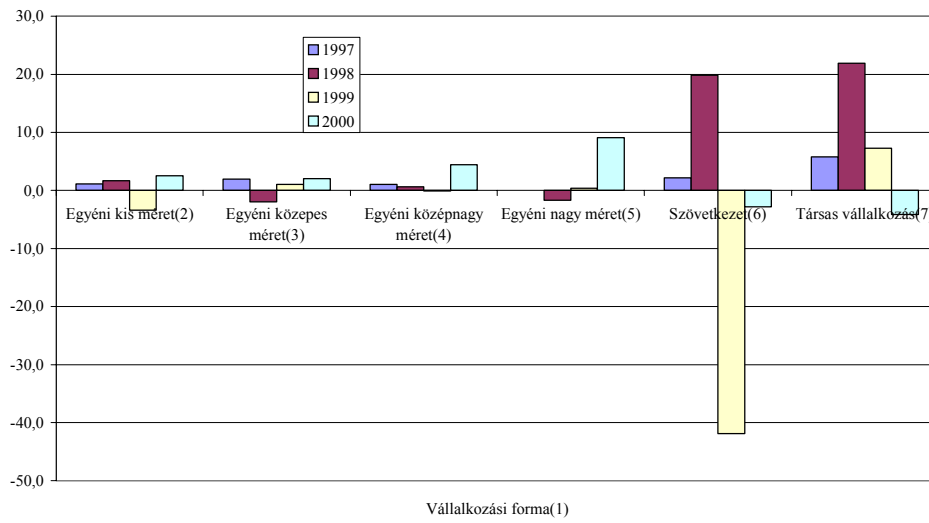

Figure 11: Coverage of investment
Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7)

12. ábra: Dinamikus eladósodottsági mutató

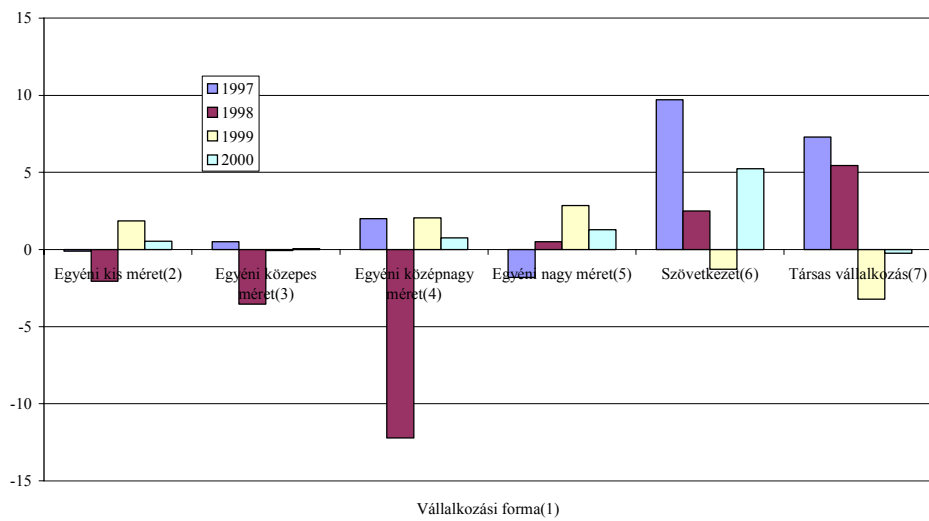

Figure 12: Dynamic indebtedness index
Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7)

13. ábra: Termelési érték arányos jövedelmezőség

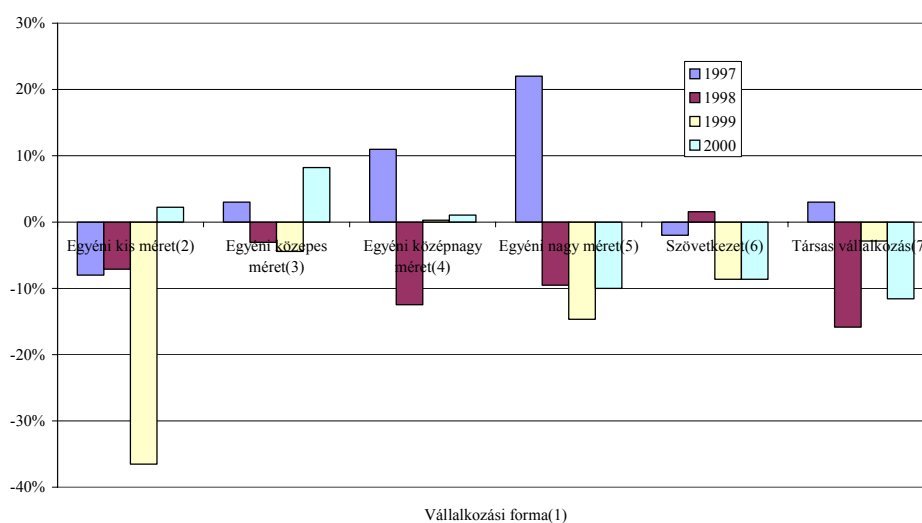

Figure 13: profitability proportional to production value

Enterprise form(1) Individual small size(2), Individual medium size(3), Individual medium-big size(4), Individual big size(5), Cooperative(6), Corporation(7)

Összegzésként megállapítható, hogy mind az egyéni, mind pedig a társas vállalkozások küzdenek finanszírozási problémákkal, de ezek természete a két csoport esetében különböző. Az egyéni, különösen a kisebb méretű vállalkozások gazdálkodását és továbbfejlesztését az idegen források

megszerzésének sokszor áthidalhatatlan nehézségei hátráltatják. Ezzel szemben a társas vállalkozások, ezeken belül is a termelő szövetkezetek eredményeit az évek során felhalmozódott és nagy arányú idegen források terhei vetik vissza.

IRODALOM

- Bakos I.-Bálint A. (1997): Kisgazdaságok szerepének megítélése. Gazdálkodás, Budapest, 5. 45-47.
- Buzás Gy.-Nemessályi Zs.-Székely Cs. (2000): Mezőgazdasági üzemtan I. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest, 330-332.
- Fekete Gy. (1996): A finanszírozható agrárgazdaság szabályozása. Gazdálkodás, Budapest, 4. 68-78.
- Keszthelyi Sz.-Kovács G. (2000): A teszttüzemek 1999. évi gazdálkodásának eredményei. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Budapest, 1-161.
- Keszthelyi Sz.-Kovács G. (2001): A teszttüzemek 2000. évi gazdálkodásának eredményei. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Budapest, 1-123.

- Kovács G.-Dobolyi E.-Keszthelyi Sz. (1998): A teszttüzemi hálózatban résztvevő gazdaságok 1997. évi eredményei. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Budapest, 5-11.
- Kovács G.-Kertész R.-Keszthelyi Sz.-Pátkai J-né (1999): A teszttüzemek 1998. évi gazdálkodásának eredményei. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Budapest, 1-143.
- Tóth E.-Varga Gy. (1996): A mezőgazdasági szövetkezetek élete az átalakulás után. Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet, Budapest, 21-38., 41-62.